

Република Словакия

Площ:	48 845 кв. км.
Население:	5,4 млн. души (2000 г.).
Столица:	Братислава.
Официален език:	словашки.
Религия:	католици, протестанти, източноправославни.
Парична единица:	словашка крона.
Административно деление:	12 области.
Държавно устройство:	република. Държавен глава - президент, избран пряко за срок от 5 г. Законодателен орган - Национален съвет (еднокамарен парламент). Изпълнителен орган - правителство.

1. Общи бележки

Съдебната власт в Република Словакия е уредена в Глава VII от Конституцията на страната. Част от съдебната власт са Конституционният съд, уреден в Дял I на Глава VII, и държавните съдилища, чиято конституционноправна уредба се съдържа в Дял I на Глава VII. Управлението на съдебната власт на национално равнище е съсредоточено в Министерството на правосъдието. Единствено Върховният съд е под независимото административно ръководство на своя председател.

Отделна глава (Глава VIII) от Конституцията е посветена на прокуратурата.

Организацията и правомощията на разследващите органи в Република Словакия не са регламентирани в Конституцията.

2. Конституционен съд

Конституционният съд на Република Словакия е част от съдебната власт. Той е независим орган, чиято основна функция е защитата на конституционността в страната.

Конституционният съд се състои от 10 съдии, които се назначават от президента измежду 20 кандидатури, издигнати от Националния съвет (парламента) на Словакия. Мандатът на конституционните съдии е седемгодишен. За конституционен съдия може да бъде избран всеки гражданин на Република Словакия, който е навършил 40 години, отговаря на изискванията за избиране като народен представител, притежава юридическо образование и не по-малко от 15 години юридически стаж. Конституционните съдии се ползват с имунитета на народни представители. За започване на наказателно преследване срещу съдия от Конституционния съд е необходимо разрешение от самия Конституционен съд.

Основанията за освобождаване от длъжност на конституционен съдия са:

- подаване на оставка;
- искане от страна на президента при наличие на влязла в сила присъда за умишлено престъпление или на решение на Конституционния съд за дисциплинарно наказание поради несъвместимост на дейността на съдията със заемания от него пост;
- невъзможност за участие в дейността на Конституционния съд повече от една година;
- влязла в сила присъда, с която се налага наказание лишаване от право да упражнява юридическа професия.

Правомощията на Конституционния съд включват:

- произнасяне по съответствието на законите с Конституцията и с конституционните закони;
- произнасяне по конституционносъобразността и законосъобразността на правилниците, издавани от правителството, и на подзаконовите нормативни актове, издавани от отделни министри;
- следене за съответствието на общозадължителните декрети, издавани от органите на местно самоуправление, с Конституцията и със законите;
- произнасяне по конституционносъобразността на политически партии и движения и др.

В правомощията на Конституционния съд влиза и даването на разрешение за задържане под стража и за започване на наказателно преследване срещу председателя и заместник-председателя на Върховния съд на Словакия.

През февруари 2002 г. парламентът прие изменения в Закона за организацията на Конституционния съд (Закон №462/1992 CoL.). Целта на изменението е увеличаване на правомощията на Конституционния съд чрез разширяване на възможността граждани да сезират този съд. Конституционният съд е компетентен да преустанови действието на закон, с който се нарушават основните права и свободи на гражданите.

3. Съдилища

3.1. Основни принципи

Правосъдието в Република Словакия се осъществява от независими и безпристрастни съдилища. Независимостта на съдебната власт се гарантира чрез невъзможността за намеса на други държавни органи в администрирането и функционирането ѝ.

В компетентността на съдилищата влизат гражданскоправни, наказателноправни и административноправни спорове. Съдебните решения се постановяват от състави от съдии, освен ако закон изрично предвижда или едноличен състав на съда, или участието на съдебни

заседатели. Присъдите по наказателни дела се произнасят в името на републиката и се обявяват публично.

Съдиите са независими при решаването на делата и се подчиняват само на закона. В изрично посочени от Конституцията и законите случаи те се подчиняват и на международните договори, по които Република Словакия е страна. В случай на констатирано несъответствие между прилаган подзаконов нормативен акт и закон чл. 144, ал. 3 от Конституцията задължава съдиите да спрат производството по делото и да сезират Конституционния съд, който има правомощие да се произнася по съответствието между актове от подобен ранг. Решението на Конституционния съд е задължително за всички съдилища.

3.2. Управление на съдебната власт

Управлението на съдебната власт се осъществява от създадения през 2002 г. **Съдебен съвет**. Той се състои от 18 члена, сред които има съдии, университетски преподаватели по право и други юристи. Основната му функция е свързана с предложението за назначаване на съдиите, което се отправя до президента на Републиката. Друго правомощие на Съдебния съвет е назначаването на т.нар. дисциплинарни комисии, компетентни да разглеждат спорове относно дисциплинарни нарушения, извършени от съдии. Със създаването на Съдебния съвет се гарантира спазването на конституционния принцип за разделение на властите и на принципа за независимост на съдебната власт.

Министерството на правосъдието осъществява административното ръководство в рамките на съдебната система, като определя броя на съдиите в отделните съдебни райони, разпределя бюджета на съдебната система между отделните съдилища и контролира разходването му.

3.3. Организация на съдилищата

Системата на съдилищата в Словакия включва Върховния съд на Република Словакия и други съдилища. Конституцията предвижда детайлната уредба на съдебната система, компетентността и организацията на съдилищата, както и процесуалните правила относно хода на делата да се регламентира със закон.

Държавните съдилища в Словакия са следните видове: районни съдилища (55 на брой със 777 съдии), окръжни съдилища (8 на брой с 390 съдии), Върховен съд на Република Словакия, Висш военен съд и окръжни военни съдилища. Общите съдилища са компетентни да разглеждат и административни спорове.

Като първоинстанционен съд функционират както **районните**, така и **окръжните съдилища** в зависимост от предмета на спора или цената на иска. **Военните съдилища** са специализирани съдилища по отношение на военните и на полицията. Те се считат за част от общата съдебна система.

Върховният съд е висшата съдебна инстанция в Словакия. Той има функции като касационна инстанция, като първа инстанция по определени дела и като въззивна инстанция по дела, по които първа инстанция е бил окръжният съд. При констатирано противоречие между подзаконов нормативен акт и закон Върховният съд спира делото и сезира Конституционния съд.

3.4. Статут на съдиите

Съдиите в Република Словакия се избират от **парламента по предложение на правителството** за период от четири години. След изтичането на този срок отново по предложение на правителството, парламентът може да продължи мандата на съдиите за неограничен период от време.

Председателят и заместник-председателят на Върховния съд се избират от парламента измежду съдиите от Върховния съд за период от пет години за не повече от два последователни мандата.

Парламентът на Словакия **отстранява** съдиите от длъжност на някое от следните основания:

- влязла в сила присъда за умишлено престъпление;
- влязло в сила решение на дисциплинарен съд за несъответствие на упражнявана от съдията дейност и поста му на съдия.

Парламентът има право на преценка дали да отстрани даден съдия от длъжност, ако той е навършил 65-годишна възраст или ако не може да упражнява професията си за повече от една година. Преди да премине към отстраняването на съдията от длъжност, парламентът е длъжен да поиска мнението на съответния дисциплинарен съд.

Конституцията предвижда статутът, правата и задълженията на съдиите да бъдат уредени със закон. Начинът за назначаване на съдебни заседатели също подлежи на законова уредба.

4. Прокуратура

4.1. Статут на прокуратурата

Прокуратурата в Република Словакия е **иерархически субординирана единна система от държавни органи**, която разполага със самостоятелен бюджет в рамките на държавния бюджет и начело на която стои главният прокурор. Тя е независима от изпълнителната власт. Правната уредба на прокуратурата се съдържа в Конституцията (чл. 149), Закон № 153 Z.z. за прокуратурата и Закон № 154/2001 Z.z. за прокурорите и младшите прокурори.

В рамките на иерархичната структура на прокуратурата всеки прокурор е подчинен на висшестоящите му прокурори, а всички прокурори са подчинени на главния прокурор. Висшестоящият

прокурор има право да дава задължителни писмени указания на подчинените му прокурори, както и да извършва сам определени действия от тяхната компетентност или да ги възлага на други подчинени на него прокурори.

4.2. Функции на прокуратурата

Конституцията на Република Словакия определя прокуратурата като институция, която е натоварена със защитата на законността в страната. Основната функция на прокуратурата е защитата на правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. Прокуратурата е длъжна да следи за спазването на законността, разкриването и преустановяването на нарушаването на закона, както и за привличането към наказателна отговорност на извършителите на престъпления.

4.3. Организация на прокуратурата

Прокуратурата в Република Словакия се оглавява от главен прокурор, който се назначава и освобождава от длъжност от президента по предложение на парламента. Регламентацията на правата и задълженията на прокурорите, както и на организацията на прокуратурата е на законово равнище. Всеки прокурор е йерархически подчинен на по-горестоящия прокурор и всички те са подчинени на главния прокурор.

Системата на прокуратурата включва:

- **Главната прокуратура на Словакия**, част от която са службата на специализирания прокурор по разкриване и разследване на корупцията и организираната престъпност и военния отдел на Главната прокуратура;
- **окръжните прокуратури**, които са осем на брой, и **окръжните военни прокуратури**;
- **районните прокуратури** (55 на брой) и **военните прокуратури** (3 на брой).

Седалището на Главната прокуратура е в Братислава, а останалите прокуратури следват структурата и местоположението на съответните съдилища, като седалищата и юрисдикциите на съдилищата и прокуратурите не съответстват на административно-териториалното деление на страната.

4.4. Правомощия на прокуратурата

Основните правомощия на прокуратурата в Република Словакия са следните:

- повдигане на обвинение по наказателни дела срещу лица, заподозрени в извършване на престъпление, и контрол за спазване на законността в досъдебната фаза на наказателния процес;
- контрол за спазване на законността в местата за лишаване от свобода и във връзка с мерките за неотклонение;
- участие в съдебни дела в предвидените от закона случаи;

- защита на правата и интересите на държавата в предвидените от закона случаи;
- участие в подготовката и приложението на превантивни мерки, свързани с извършването на престъпления и други закононарушения;
- участие в програми за разкриване и анализиране на причините и условията, способствали за извършване на престъпления;
- участие в развитието и подобряването на нормативната уредба;
- участие в други предвидени в закона процедури и изпълнение на задачи, възложени от специални закони.

4.5. Статут на главния прокурор

Главният прокурор оглавява прокуратурата в Република Словакия. Той се назначава и освобождава от длъжност от президента по предложение на парламента за период от седем години за не повече от два последователни мандата. Главният прокурор се ползва със статут на представител на централната държавна власт. Заповедите и инструкциите, издавани от него, като актове на управление и организация на дейността на прокуратурата са задължителни за изпълнение.

4.6. Правомощия на главния прокурор

Главният прокурор ръководи и организира цялостната дейност на прокуратурата. Веднъж годишно той докладва пред парламента за дейността на прокуратурата. Главният прокурор има право да присъства на заседанията на парламента и със съгласието на парламента може да му бъде предоставено правото да се изкаже по актуален проблем пред народните представители.

Главният прокурор може да прави предложения до парламента във връзка с неговото правомощие по избиране на членове на Конституционния съд. Той може да отправя предложения до председателя на парламента относно приемането или изменението на закони. Освен това, главният прокурор може да прави предложения до правителството във връзка с приемането на нов закон или с изменението на действащ. Той може да присъства на заседанията на правителството без право на глас.

Главният прокурор може да сезира Конституционния съд с искане за:

- тълкуване на Конституцията или на конституционни закони;
- обявяване на незаконосъобразността или на неконституционностъобразността на изборите за парламент, президент или местни органи на власт;
- оспорване законността на проведен референдум;
- преразглеждане на решение за забрана или разпускане на политическа партия или движение;
- оспорване на неконституционностъобразността на обявено извънредно положение;
- забрана или прекратяване на политическа партия или движение.

В правомощията на главния прокурор влиза и правото да сезира Върховния съд на Словакия с цел унифициране на противоречивата съдебна практика.

4.7. Статут на прокурорите

Прокурорите упражняват функциите си в рамките на служебно правоотношение. Това служебно правоотношение възниква в резултат на заповедта за назначаване от главния прокурор. Назначаването на прокурорите е безсрочно. Прокурорите полагат клетва преди да започнат изпълнението на задълженията си.

За прокурор може да бъде назначен словашки гражданин, който е навършил 25 годишна възраст, притежава юридическо образование и юридическа правоспособност, притежава необходимите морални качества да заема длъжността, притежава постоянен адрес на територията на Словакия, не членува в политическа партия или движение, успешно е издържал изпита за прокурори и писмено е дал съгласието си да заеме прокурорска длъжност в съответния прокурорски район.

Професионалното израстване в рамките на прокуратурата се осъществява само на основата на изборна процедура. Временното преместване или трайното прехвърляне на прокурор от един район в друг може да се извърши само с неговото изрично съгласие. Главният прокурор може временно да спре упражняването на правомощията от прокурор, срещу когото има повдигнато обвинение за умишлено престъпление или е започнало дисциплинарно производство поради действие, което може да доведе до отстраняването му от длъжност. Прекратяването на служебното правоотношение на прокурора може да се извърши само при наличието на основания, предвидени в закона.

5. Разследващи органи

Чл. 157 от Наказателно-процесуалния кодекс на Словакия предвижда участниците в наказателния процес, които са длъжни ефективно да съдействат за реализирането на наказателното преследване. Това са прокурорът, следователят и полицейските служби.

По силата на чл. 161 от Наказателно-процесуалния кодекс разследването по наказателни дела се извършва от следователи, които са **полицейски служители. Министерството на вътрешните работи** в Словакия има **специализирана Служба за разследване на престъпления**, част от която са Отделът за разследване на тежки престъпления, Следователското бюро към полицията, Институтът по криминалистика към полицията и др. Ако следователят прецени, че случаят, който му е възложен, не е от неговата компетентност, той уведомява незабавно съответния прокурор.

Принципно разследването се ръководи от следовател, като не е необходимо той да повтаря извършените наказателно-процесуални

действия, ако са спазени процедурите, предвидени в Наказателно-процесуалния кодекс. Следователят е свободен да действа по своя инициатива с цел бързо и пълно разкриване на самото престъпление, на последиците му и на неговия извършител. При събирането на доказателствата следователят е длъжен да бъде обективен и да събира доказателства, които ползват както обвинението, така и защитата.

6. Взаимоотношения между прокурора и разследващите органи

С изключение на хипотезите, в които Наказателно-процесуалния кодекс изисква разрешение от прокурор, следователят самостоятелно решава какъв да бъде ходът на разследването и какви следствени действия да се предприемат. Той носи отговорност за своевременното и правилно протичане на разследването. Когато становището на следователя относно квалификацията на деянието или относно размера на наказанието се разминава с това на прокурора, следователят има право да отправи писмените си възражения до прокурора. Ако прокурорът не е съгласен с тях, следователят може да сезира по-горестоящия прокурор, който или потвърждава становището на следователя, или назначава нов следовател. В останалите случаи указанията на прокурора са задължителни за следователя.

Прокурорът има право да упражнява надзор за спазването на закона в хода на разследването. Неговите правомощия включват:

- даване на задължителни указания относно наказателно-процесуалното разследване;
- изискване от следователя и другите полицейски служби на документи, доклади, други материали и данни във връзка с престъплението, които позволяват да се проследи хода на разследването и спазването на предвидената в закона процедура;
- присъствие по време на следствени действия, извършвани от следователя, и лично извършване на отделни следствени действия или на цялото разследване, като в този случай неговите актове и действия могат да се обжалват като такива на следовател;
- връщане на делото за допълнително разследване с указания за по-нататъшното му развитие;
- отмяна на незаконни или нецелесъобразни действия или актове на следователя и на другите полицейски служители;
- прехвърляне на разследването от един следовател на друг.

Прокурорът има изключителни правомощия относно внасянето на обвинителен акт в съда, издаването на заповед за отнемане на определено от него имущество на обвиняемия, обезпечаването на иска на гражданския ищец в наказателния процес по негово искане, даването на разрешение за екзхумация, подаването на молба за екстрадирането на обвиняемия от друга държава и др.